

Μάνος Χατζιδάκις

Το πρόσωπο του τέρατος και ο φόβος μήπως το συνηθίσουμε

Όποιος δεν φοβάται το πρόσωπο του τέρατος, πάει να πει ότι του μοιάζει. Και η πιθανή προέκταση του αξιώματος είναι, να συνηθίσουμε τη φρίκη, να μας τρομάζει η ομορφιά.

Ο Frankenstein έγινε πόστερ και στολίζει το δωμάτιο ενός όμορφου αγοριού. Το αγόρι ονομάζεται Πινοςέτ ή Βιντέλλα, κι ολομόναχο χορεύει με πάθος ένα tango ελλειπτικό. Δεν υπάρχει μουσική, ούτε τραγουδιστής από κοντά. Μονάχα ένας ρυθμός ατέλειωτος και αριθμοί. Χίλιοι, πεντακόσιοι, πέντε χιλιάδες, δέκα, εκατό χιλιάδες, αριθμοί όχι εντελώς αποσαφηνισμένοι των εξαφανισθέντων, βασανισθέντων και νεκρών. Και το tango να συνεχίζεται, το δε ποδόσφαιρο στις φάσεις του, να κόβει την αναπνοή εκατομμυρίων

θεατών επί της γης. Εκατομμύρια περισσότεροι απ' όσους εννοούνε ν' αντιδράσουνε στο τέρας, και εξαφανίζονται μες σε χαντάκια, σε ρεματιές ή στις αγροτικές ερημιές.

Από την ώρα που ο Frankenstein γίνεται στόλισμα νεανικού δωματίου, ο κόσμος προχωράει μαθηματικά στην εκμηδένιση του. Γιατί δεν είναι που σταμάτησε να φοβάται, αλλά γιατί συνήθισε να φοβάται. Κι εγώ με τη σειρά μου δεν φοβάμαι τίποτα περισσότερο, απ' το μυαλό της κότας. Απ' το να υποχρεωθώ να συνομιλήσω με μια κότα ή μ' ένα σκύλο, ή τέλος πάντων, μ' ένα ζώο δυνατό πού βρυχάται. Τι να τους πω και πώς να τους το πω; Και μήπως δεν είναι εξευτελισμός, αν επιχειρήσω να μεταφράσω ή να καλύψω τις σκέψεις μου, κάτω από φράσεις απλοϊκές και ηλίθια νοήματα, για να καθησυχάσω τυχόν τη φιλυποψία μιας κότας, που όμως έχει άνωθεν τοποθετηθεί για να μας ελέγχει και να μας καθοδηγεί;

Η υποταγή ή ο εθισμός σε μια τέτοια συνύπαρξη, ή συνδιαλλαγή, δεν προκαλεί τον κίνδυνο της αφομοίωσης ή της λήθης, του πώς πρέπει, του πώς οφείλουμε να σκεφτόμαστε, να πράττουμε και να μιλάμε; Αναμφισβήτητα αρχίσαμε να το ανεχόμαστε. Και η ανοχή, πολλαπλασιάζει τα ζώα στη δημόσια ζωή, τα ισχυροποιεί και τα βοήθα να συνθέσουν με ακρίβεια τη μορφή του τέρατος, που προΐσταται, ελέγχει και μας κυβερνά.

Το τέρας σχηματίζεται από τα ζώα κι απ' τους εχθρούς.

Θα σας θυμίσω μια συνομιλία τότε, μέσα στη τάξη του σχολείου. Με πλησιάζει ένας ψηλός συμμαθητής, μ' ένα δυσάρεστο έκζεμα στο δέρμα του προσώπου του, στραβή τη μύτη και

ξεθωριασμένα τα μαλλιά του, ακατάστατα. Ήταν η πρώτη μέρα της σχολικής χρονιάς.

- Πώς λέγεσαι, ρωτάει, ενώ πλάι του είχαν σταθεί αμίλητοι δυο άλλοι, δικοί του φίλοι.
- Βασίλης, του απαντώ.
- Και που μένεις, εκείνος εξακολουθεί.
- Πάνω στο λόφο, του λέω και τον κοιτώ στα μάτια. Εκείνος χαμογέλασε κι άφησε να φανούν τα χαλασμένα δόντια του. Μου λέει:

- Εγώ μένω στην απέναντι όχθη. Είσαι λοιπόν εχθρός. Και μου δίνει μια στο κεφάλι με το χέρι του, που με πονάει ακόμα τώρα σαν το θυμηθώ. Τον κοιτάζω έτοιμος να κλάψω. Μα συγκρατιέμαι. Αυτός σκάει στα γέλια και χάνεται. Προς το παρόν. Γιατί θα τον ξαναδώ: Εισπράκτορα, εκπαιδευτή στο στρατό, τηλεγραφητή, κλητήρα στο υπουργείο, αστυνόμο, μουσικό στην ορχήστρα, παπά στην ενορία, συγκάτοικο στην πολυκατοικία, γιατρό σε κρατικό νοσοκομείο και τέλος νεκροθάφτη, όταν πετύχει να με θάψει.

Η μορφή του τέρατος είναι πολύχρωμη. Χιλιάδες φωτεινές επιγραφές με άθλια ονόματα καλλιτεχνών, συλλόγων και εταιριών αυτοκινήτων, στοιβάζονται στην οπτική περιοχή των περαστικών, που επιζητούν να σπάσουν τα πολύχρωμα λαμπιόνια για να μπουν μέσα να προφυλαχτούν από τις πόρνες, τα νοσοκομειακά αυτοκίνητα και τις για πάντα ασύλληπτες υπερηχητικές μοτοσυκλέτες. Προχτές, έτσι για κέφι, αναποδογύρισα μια λεωφόρο ασφαλτοστρωμένη, και την είδα πάνω μου, να ξετυλίγεται επικίνδυνα προς την απόλυτη ερημιά της θάλασσας. Ζήτησα να επανέλθω στη ορθία μου στάση, επί της λεωφόρου, αλλά είχε ξημερώσει στο μεταξύ και η εφαρμογή του Οδικού μας Κώδικα δεν μου επέτρεπε την επαναφορά της λεωφόρου στην αρχική της θέση. Έτσι, η μεν λεωφόρος παρέμεινε μετέωρος, κι εγώ, επέστρεψα στο σπίτι μου πεζή.

Το τέρας είχε αρχίσει να κυκλοφορεί. Οι οδοκαθαριστές άρχιζαν την παράσταση τους με Shakespeare, Schiller και Αισχύλο, μια και ανήκουν δικαιωματικά στο υπουργείο Πολιτισμού. Χορός από τραβεστί, ψάλλει τα χορικά του Θεοδωράκη και αποσύρεται εις τας μικράς οδούς, χορεύοντας συρτάκι. Τουρίστες Γάλλοι, Άγγλοι κι Ελβετοί παρακολουθούν κι

ανατριχιάζουν μπρος σ' αυτό το παραδοσιακό μας μεγαλείο. Και τρέχουνε στις τράπεζες ν' αλλάξουνε συνάλλαγμα. Το τέρας γίνεται γελοίο και κυκλοφορεί ανενόχλητο από Ωδείο σε Ωδείο. Η κλασική μας Μουσική γίνεται Μαγειρείο. Κι όλος ο κόσμος απαιτεί επιδόματα ειδικά από το Δημόσιο Ταμείο. Το ερώτημα περνάει απ' τις ηλεκτρικές εφημερίδες της κεντρικής πλατείας. Πώς θ' αντιδράσουμε και πώς δε θα συμβιβαστούμε με το τέρας;

Θυμάστε τι έγινε στην "Ερωφίλη", από την προηγούμενη φορά. Ο κόσμος της είχε για βασικές αξίες, το ήθος, την αλήθεια και την ομορφιά. Κι έτσι, όταν παρουσιαζότανε η μορφή ενός τέρατος, αναστάτωνε το κοινό αίσθημα εκ βαθέων, και προκαλούσε απρόσμενη, άμεση και καθοριστική αντίδραση. Μόλις ο Βασιλιάς έβγαλε τον μανδύα του μεγαλείου του και το προσωπίο του αγαθού αρχηγού πατέρα, κι εφάνη στο πρόσωπο του η μορφή του τέρατος, με τον διαμελισμό του Πανάρετου, ο Χορός, από γυναίκες, ορμά πάνω του, τον ποδοπατά, τον θανατώνει και τον εξαφανίζει.

Αυτό σημαίνει πως ο χορός των γυναικών αυτών, και δεν φοβήθηκε, αλλά και πως δεν θα μπορούσε ποτέ να μοιάσει με το πρόσωπο του τέρατος.

Κυριακή, 30 Ιουλίου 1978

Από το βιβλίο: «Τα Σχόλια του Τρίτου», Εκδ. Εξάντας, Αθήνα 1980